

JAKAB DÉNES

AZ ÖNVIZSGÁLAT TÜKRE

Mt 16, 13—15

Jézus a tanítványokkal Cézarea Filippi környékén jár. Amint mennek, Jézus kérdéseket intéz tanítványaihoz. Ma azt mondanók: közvélemény kutatást végez. Kinek mondanak engem az emberek? Ti kinek mondotok engem? — kérdezi. A kérdésekre megkapja a feleletet: „némelyek Keresztelő Jánosnak, mások Illésnek, némelyek pedig Jeremiásnak, vagy egynek a próféták közül.“ Péter pedig így felel: „Te vagy a Krisztus, az élő Istennek fia.“ A két véleményt Jézus gondolatban összeveti a harmadikkal, az önmagáéval, s láthatóan meg van elégedve az eredménnyel.

Jézus itt, ebben a történetben, egyebek mellett, nekünk egyúttal megmutatja a helyes önvizsgálat módszerét is. Ki vagyok én? Ez a nagy kérdés, és a rá adott választ megtalálni nem könnyű dolog. Ahhoz, hogy Isten és a világ előtt megállja helyét az önmagamról alkotott véleményem, helyes önismeretre van szükségem.

Az önismeret szigorú önvizsgálat eredménye. Erre figyelmeztet Pál apostol is. „Minden ember pedig az ő maga cselekedetét vizsgálja meg, és akkor csakis önmagára nézve lesz dicsekedése“ (Gal 6,4).

Nézz szembe önmagaddal, vizsgálj meg önmagad, mondja bennem a lélek. És érzem, hogy az önvizsgálathoz valamilyen eszköz kell nekem. Valami olyan, mint a tükör vagy a fényképező gép, vagy a röntgenkészülék, mely képet tár elém önmagamról. Érzem, hogy ehhez egyedül kevés vagyok. Ehhez valaki más is kell nekem, hogy hozzámérjem magam és így megtudjam, ki vagyok. Jézus Cézarea Filippi környékén járva, az önvizsgálat tükreként a másik embert jelöli meg nekem.

Általában mindannyiunknak meg van egy felfogásunk önmagunkról, mely azt tartalmazza, hogy én kinek látom, kinek tudom, kinek mondom önmagammat. Jézusnak is meg volt egy határozott nézete önmagáról. Ezért teszi így fel a kérdést: „Engemet, embernek fiát, kinek mondanak az emberek?“

Ezt az önmagamról alkotott képet újra meg újra össze kell hasonlítanom környezetem rólam alkotott képével. Kinek mondanak engem az emberek? Választott példánk szerint is, Jézust Izraelben sokan tartották nagy prófétai személyiségnek, s ha a közvélemény teljesen nem

is egyezett a Jézus „én képével“, de nem is volt azzal ellenkező beállítottságú.

A távolabb állók véleményénél talán még fontosabb a legközelebbiek felelete. Apám, anyám, testvérem, hitvestársam, gyermekem, barátom, munkatársam, szolgatársam, szomszédom, jó ismerősöm, útitársam: hogyan látsz, kinek látsz, kinek tudsz engemet?

A tanítványok nevében Jézusnak Péter felel. Péter vallomása egészen megnyerő, s Jézus elismeréssel fogadja azt. A mindennapi ember esetében mindhárom kép azonban a tökéletlenség jegyeit is magán hordozza. Sajátos szempontok szerint, egyoldalú látószögből gyakran az önérték hatása alatt rögzítik arcvonásainkat. Esetleg túl keveset tud rólunk vagy elfogult lehet velünk szemben. Éppen ezért a három képet egymásra kell illesztenem. Ahol mind a három fedí egymást, az lehet az igaz. Talán ez vagyok, talán így láthat Isten is engem.

Az önvizsgálat tükre a másik ember (Péld 27,19). Közelebről a másik ember szeme és szíve. Amint a nyári kéklő békés ég alatt a csendes tó sima tükre, megmutatja arcodat a fölötted kéklő ég és ragyogó nap háttérében, úgy tükrözi vissza, úgy tárja eléd a másik és a harmadik ember szíve a te szívedet.

Bármennyire is úgy tűnik, hogy az önvizsgálat a legszemélyesebb, a legbensőbb, a legmagányosabb aktus, mindennek ellenére itt is rá vagyunk utalva embertársainkra, és figyelembe kell vennünk itt is a másik embert. S ez azért van, mert az ember társas lény, társadalmi elem. Közülünk senki sem élhet egyedül. Nem vonulhatunk ki a világból, nem húzódhatunk félre a „céltaian magányba“, még önvizsgálatra sem. Egymással kölcsönös viszonyosságban vagyunk és akarva, nem akarva egymásra hatással vagyunk és egymást befolyásoljuk.

Amikor mindezt tudomásul vesszük, ne felejtjük el, hogy az emberiség két részből áll: élőkbeli és halottakból, és a halottak számosában vannak (Comte Agost). Amikor önvizsgálatot tartunk, ne feledkezzünk meg a halottakról sem. Fordulhatunk a halottak felé is, ha tükröt keresünk. Amikor róluk emlékezünk, ők mindig szemtől szembe állnak velünk (Jókai Mór). Így írja a költő is: „A pillanatok zörögve elvonulnak, / de te némán ülsz fülemben. / Csillagok gyúlnak és lehullnak, / de te megálltál szememben... (József Attila). Fedezzük fel magunk is, hogy „nagy dolog az: nyugodtan állni a halottak szemét. Ha úgy keresheted őket a nemlevő dolgok homályában, hogy nem látsz tekintetükben szemrehányást“ (Szász János).

Keresd meg a nagy elődök tekintetét, próbálj elköltözött apád, nagyapád, édesanyád vagy nagyanyád szemébe nézni. Tudod-e nyugodtan állani nézésüket, van-e szemükben vád vagy szemrehányás, s egyáltalán hogyan tükröznek vissza téged? Azt hiszem, ennél tisztább és szigorúbb tükrözni elé nem is állhatunk az emberek között.

Valláserkölcsei személyiséggé válásunk érdekében nekünk a harmadik embernél is tovább kell mennünk, mert emberi mivoltunk meghatározó jegye a keresztény jelleg.

A keresztény ember számára az egyes ember akár a közösség ítéletei is a Jézus szeretettörvényének szempontjai szerint nyerik el értéküket és érvényüket. Ezért azt a bizonyos három képet a negyedik-

kel, a jézusi mértékkel kell összemérni, hogy Isten előtt valóban megállja a helyét az „én képem“.

A Cézárea Filippi környéki jelenet különös figyelmet érdemel még egy szempont miatt. Jézus most nem a pusztában negyven napig, nem fent a hegyen a világ zajától távol elmélkedik, hanem menetközben, az emberek között, a zajló világban. „Mikor Jézus Cézárea Filippi környékére méne“, így rögzíti az eseményt az evangéliumi tudósítás.

A mai embernek nincs sok ideje az önvizsgálatra. Nagyon ritkán van alkalom arra, hogy hosszasan elmélkedjünk. Minden percünk be van osztva, s igyekeznünk kell, hogy le ne maradjunk a „nagy menetben“. Ezért van az, hogy sok mindent „menetközben“ csinálunk. Az ember ezt már rég gyakorolja. Az anyák bölcsőt ringattak hajdanán lábukkal, ez alatt fürge ujjakkal inget varrtak és ajkukkal altató dalt dúdoltak, gondolataikkal pedig a holnap fölött merengtek. De látom a mai nőket is, állomásokon, orvosi rendelőkben, a várakozás ideje alatt kézimunkáznak. A vonaton és autóbuszokon egyesek olvasnak, mások táplálkoznak. Láttam a diákokat, akik itt tanultak. Vannak, akiknek „jár itt is, ha más nem, a szeme; affajta ki nem rest sohase“ . . ., aki nézi, amit a „tágas táj kínál“ és közben „termi csöndesként a gondolatokat“.

Eszembe jut elmélkedő hajlamú egykori kedves öreg hívem, ki többször elmondta nekem, hogy ő milyen boldog volt, mikor szántás közben „ekeszarvára vetett kézzel“ elméjében verset komponált. Mellette a kaszások munka közben füttyörésztek vagy énekeltek vagy éppen gondolatban a jövőben kaladoztak.

Gellérd Imre, egyházunk néhai kiváló lelkésze gyakran beszélt arról, hogy milyen értékes gondolatai születnek kapálás közben, midőn végignéz a háta mögött maradt tiszta növényesorokon, és míg megszaBADÍT egy-egy szálat a gyomtól, milyen jól tud elmélkedni.

Kevés emlékem van édesapámról; öt éves voltam, amikor tőlünk a háború elragadta, de elevenen emlékszem arra, amikor mosakodás után törülközés közben a törülközőbe suttogta bele imádságát. Mi is megtanultunk sokmindent menetközben csinálni. Tanuljunk meg menetközben önvizsgálatot tartani. Bizonyára találunk alkalmat arra, hogy az élet zajlása közben, igyekvésünkben, munkánkban emiatt kárt ne szenvedjünk, és e mellett önvizsgálatunk se legyen felületes. „Mert ha valaki azt véli, hogy ő valami, holott semmi, önmagát csalja meg“ (Gal 6,3). Aki csak saját „zsebtükrében“ nézi önmagát, gyakran jár így. Önmagadról legalább három, de lehetőleg négy képet kell ismerned, különböző dimenzióban, különböző látószögből, hogy ne csald meg, hogy ne árnítsd el önmagad. Felebarátaid közeli és távolabbiak szeme-szíve mellett nézz gyakran szembe elköltözött szeretteiddel, és legyen tükröd a Jézus tekintete.

Az eredmény sokféle lehet. A farizeus önvizsgálatának eredménye ez volt: Isten, hálát adok neked, hogy nem vagyok olyan, mint a többi emberek: rabló, gonosz, parázna (Lk 18,11). A vámszedő önvizsgálatának eredménye pedig ez: „Isten, légy irgalmas nekem, bűnösnek!“ (Lk 18,13).

Önvizsgálatunk eredménye semmiképpen sem lehet a farizeus szerint való, de nem fontos az sem, hogy olyan legyen, mint a vámszedő. Talán a legjobb eredmény a Pál apostolé lehet: „Nem mondom, hogy már elértem, vagy hogy már tökéletes volnék; hanem igyekszem, hogy el is érjem.“ (Fil 3,12).

Végezetül, csak annyit, hogy te is tükör vagy, tükör leszel. Szemedben, szívedben keresik, kutatják önmaguk képét majd sokan. Egyesek, mint a játszani akaró gyermek, rád mosolyognak. Mások könnyes szemmel tekintenek rád. Egyesek farkasszemet néznek veled, mások félve pillantnak feléd. Lesz, aki majd „visszaréved“ tovatűnt emlékedre, mások „üveges“ tekintettel merednek reád. Mindegy hogyan. Csak tiszta legyen szemed, a lélek tükre, csak tiszta legyen a szíved, hogy tisztán és valóságosan tükrözd azokat, kik tükröt keresnek benned. Viszonzásul észre vedd majd azt is, hogy „nemcsak a képmás kaphat fényt a tükörtől, de a tükröt is tüzesebb fényre ösztönzi a kép, ami benne van“ (Horváth Imre). Ámen.

ISTEN ÉS KENYÉR

5Móz 8,10

Ezen a hűvös szeptember végi vasárnap reggelen, ha egy távolról jött idegen megkérdezné: mit ünnepel a mi kicsiny seregünk, két szóban lehetne felelni a legvelősebben: Istenünket és kenyérünket. Őszi hálaadás ünnepe Istenünknek és kenyérünknek szentelünk ünnepet.

Isten és kenyér — két drága szó, két felbecsülhetetlen tényezője emberi életünknek. Ahogy kimondjuk, ott zsongnak lelkünkben, hogy végig szántsanak benne, és mint áldott kéz megsimogassanak minket őszi hálaadás ünnepe.

Az ószövetségi nép, hagyománya szerint, az egyiptomi fogságból szabadulva hetven esztendeig vándorolt a pusztában. Éheztek, szomjaztak. Éhségüket mannával, szomjukat kősziklákból fakasztott vízzel csillapították. Ekkor rendelte el Mózes az Isten előtt való hálaadást. Elrendelte, mert bízott abban, hogy az Úr megsegíti és eljutnak a jó földre, amelyen már nem nyomorogva eszik kenyérüket, ahol semmi-
ben sem kell szűkölködniök, „oly földre, amelynek kövei vas, és amelynek hegyeiből rezet vágatsz.“ Erre a napra nézve rendelte el, hogyha azért eszel majd és megeleghszel, dicsérjed az Urat a te Istenedet.

Isten és kenyér! Mindennapi betevő falat és Isten! Hogy mit jelent azt érezni inkább lehet, de elmondani annál kevésbé. Tudom, ha eljöttél ide ma, te is érzed e két szó nyomán lelkedben támadt ünnepi érzést e hálaünnepen, — úgy mint én.

Én ezért a hatalmas érzésből, mely e két drága szó nyomán lelkemben támadt, valamit szeretnék hallhatóvá tenni és tovább adni, ünnepi érzés-gazdagításképpen.